

MANAGEMENT AND ADMINISTRATION

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2021.2.1.29>

INSTYTUCJE I MECHANIZMY ZAPEWNIANIA JAKOŚCI SZKOLNICTWA WYŻSZEGO W CHINACH

Liudmyla Berezna

*starszy wykładowca Katedry Języków Obcych
Donieckiego Państwowego Uniwersytetu Zarządzania (Mariupol, Ukraina)*

ORCID ID: 0000-0003-4096-4309

e-mail: berezhnaya1631@gmail.com

Adnotacja. W artykule ujawniono jeden ze strategicznych celów wzmocnienia każdego państwa – zapewnienie jakości szkolnictwa wyższego w Chinach. Zidentyfikowano chińskie mechanizmy zapewniania jakości szkolnictwa wyższego oraz przeanalizowano programy, projekty i plany dalszego rozwoju systemu zapewniania jakości szkolnictwa wyższego. Chiński system zarządzania szkolnictwem wyższym jest zdefiniowany jako połączenie władz państwowych i partyjnych: centralnego i lokalnego przywództwa partyjnego oraz zarządzania organizacjami partyjnymi centralnych i lokalnych władz państwowych i podstawowych organizacji Komunistycznej Partii Chin z państwowymi centralnymi i lokalnymi organami wykonawczymi. Do instytucji kierownictwa partii należą: Centralne kierownicze organy wykonawcze Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Chin i lokalne wykonawcze komitety partyjne, organizacje partyjne centralnych i lokalnych organów państwowych oraz pierwotne komitety partyjne WNO. Instytucje administracji publicznej – centralne organy wykonawcze (Rada Państwa ChRL, obejmuje Ministerstwo Edukacji i inne struktury Rady Państwa zajmujące się instytucjami szkolnictwa wyższego) oraz lokalne władze wykonawcze (rządy ludowe, w tym departamenty prowincji i regionów autonomicznych, a także komitety edukacyjne miast centralnego podporządkowania).

Słowa kluczowe: szkolnictwo wyższe, instytucja szkolnictwa wyższego, mechanizmy zapewnienia jakości szkolnictwa wyższego, jakość kształcenia, programy rządowe.

INSTITUTIONS AND MECHANISMS FOR QUALITY ASSURANCE OF HIGHER EDUCATION IN CHINA

Liudmyla Berezna

*Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages
Donetsk State University of Management (Mariupol, Donetsk region, Ukraine)*

ORCID ID: 0000-0003-4096-4309

e-mail: berezhnaya1631@gmail.com

Abstract. The article reveals one of the strategic goals of strengthening of each country – ensuring the quality of higher education in China. The mechanisms for ensuring the quality of higher education in China have been determined and programs, projects and plans for the further development of the quality assurance system in higher education have been analyzed. China's higher education management system is defined as a combination of state and party bodies: central and local party leadership and administration of party organizations of central and local government bodies and primary organizations of the CPC with state central and local executive authorities. The institution of party leadership includes: the central leading executive bodies of the CPC Central Committee and local executive party committees, party organizations of central and local state bodies and primary party committees of the UPO. Institutions of public administration – central executive bodies and local executive bodies.

Key words: higher education, HEI (higher education institutions), mechanisms for ensuring the quality of higher education, quality of education, government programs.

ІНСТИТУТИ Й МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КИТАЇ

Людмила Березна

*старший викладач кафедри іноземних мов
Донецького державного університету управління (Маріуполь, Донецька область, Україна)*

ORCID ID: 0000-0003-4096-4309

e-mail: berezhnaya1631@gmail.com

Анотація. У статті розкрито одну зі стратегічних цілей зміцнення кожної держави – забезпечення якості вищої освіти в Китаї. Визначено механізми забезпечення якості вищої освіти Китаю та проаналізовано програ-

ми, проекти й плани щодо подальшого розвитку системи забезпечення якості вищої освіти. Система управління вищою освітою Китаю визначена як поєднання державних і партійних органів: центрального й місцевого партійного керівництва та управління партійно організацій центральних і місцевих державних органів і первинних організацій КПК з державними центральними й місцевими органами виконавчої влади. До інститутів партійного керівництва відносяться центральні керівні виконавчі органи ЦК КПК і місцеві виконавчі партійні комітети, партійні організації центральних і місцевих державних органів і первинних партійних комітетів ВНО, Інститути державного управління – центральні виконавчі органи (Держрада КНР, що включає Міністерство освіти й інші структури Держради, які займаються вищими навчальними закладами) і місцеві органи виконавчої влади (народні уряди, що включають департаменти освіти провінцій та автономних районів, а також комітети освіти міст центрального підпорядкування).

Ключові слова: вища освіта, ЗВО, механізми забезпечення якості вищої освіти, якість освіти, державні програми.

Вступ. Система вищої освіти Китаю останнім часом досягла значних результатів, тому дослідження інститутів і деяких механізмів її державного та партійного управління є актуальним. Мета статті – визначити інститути державного й партійного управління системою вищої освіти КНР та охарактеризувати його основні механізми.

Основна частина. У другому десятиріччі XXI століття Китай досяг значних результатів у розвитку системи освіти. Видатними успіхами стали збільшення валового коефіцієнта охоплення вищою освітою населення з 24,2% (2009) до 48,1% (2018) і вихід низки китайських університетів на провідні позиції у світових рейтингах. Так, у першу сотню рейтингу ТНЕ-2020 увійшли три заклади вищої освіти (далі – ЗВО) континентального Китаю, а в першу сотню рейтингу QS-2020 року – шість. Провідні місця у світових рейтингах свідчать як про високу академічну репутацію китайських ЗВО у світовому науково-освітньому співтоваристві й серед роботодавців, так і про значну кількість цитованих праць співробітників цих університетів і вагому частку іноземних дослідників, викладачів і студентів, які працюють і навчаються в Китаї – це свого роду «світовий знак якості» китайських університетів.

Матеріал і методи дослідження. Основний метод дослідження – аналіз документів щодо розвитку системи вищої освіти КНР (закони, державні програми, проекти і плани) і результатів досліджень китайських вчених.

Результати. Досягнення в розвитку системи вищої освіти пов'язані з реалізацією Державної програми в середньостроковій і довгостроковій реформах і розвитку освіти на 2010–2020 роки, з виконанням завдань Програми 13-го п'ятирічного плану соціально-економічного розвитку в галузі освіти й рішень 19-го з'їзду КПК про перетворення Китаю на світову освітню державу з інтенсивним розвитком вищої освіти, з прийняттям у 2019 році Стратегії модернізації системи освіти Китаю до 2035 року з метою підвищення її конкурентоспроможності. Також реалізуються спеціальні проекти і плани розвитку системи вищої освіти. Це дослідження засноване на аналізі відкритих джерел, передусім документів у галузі розвитку системи вищої освіти – Закону КНР про вищу освіту (Закон про вищу освіту Китаю, 2015), Комплексного проекту створення університетів світового рівня й першокласних наукових дисциплін (Проект «два першокласних») (Міністерство освіти Китаю, 2015), планів Міністерства освіти КНР (Плану 2.0 «шість чудових, один видатний») (Міністерство освіти Китаю, 2018), плану створення першокласних спеціальностей бакалаврату «два десятитисячних» (Відділ освіти Китаю, 2019), «Екстреного плану» реформи інноваційного підприємницького освіти (Міністерство освіти Китаю, 2017), плану допомоги випускникам вищих навчальних закладів у працевлаштуванні й побудові бізнесу (Міністерство кадрів і соціального захисту Китаю, 2016) і результатів досліджень китайських учених (Дэ Чжифу, Бао Яньхуа, 2019: 22–24).

У розділі ст. 13 Закону КНР про вищу освіту, прийнятого 29 серпня 1998 року, зазначено, що Держрада здійснює керівництво й управління вищою освітою. Народні уряди провінцій, автономних районів і міст центрального підпорядкування координують роботу у своїх районах і керують університетами, які переважно здійснюють підготовку кадрів на місцевому рівні. У Китаї сформована система центрального та місцевого провінційного управління вищою освітою (провінційний рівень – перший рівень адміністративного поділу КНР, до якого відносяться провінційні, автономні райони й міста центрального підпорядкування), і роль керівництва провінцій стає все більш помітною (Шэнь Супін, Чжоу Лэй, 2019: 56–57). Центральним органом управління системою освіти є Міністерство освіти КНР, створене в 1949 році. У червні 1985 року на 11 сесії Постійного комітету ВЗНП шостого скликання прийнято рішення про створення Державної комісії з питань освіти і про реструктуризацію Міністерства освіти. Однак уже в березні 1998 року Державна комісія була перетворена в Міністерство освіти. Воно входить до складу Держради КНР, має 26 відділів, включаючи відділ вищої освіти (гаоден цзяоюй си). Відділ здійснює загальне керівництво системою вищої освіти, її реформуванням і роботою з удосконалення системи оцінки якості освіти, розробляє список спеціальностей, інструктивні документи з організації навчання у вищих навчальних закладах, координує роботу систем безперервного та дистанційного навчання (Відділ освіти Китаю, 2017–2019). Місцевий орган управління освітою – підрозділ, у якому місцеві органи влади організують роботу й керують роботою системи освітньої діяльності. На рівні провінцій у місцевих народних урядах створені департаменти освіти провінцій та автономних районів (цзяоюй тин) і комітети освіти міст центрального підпорядкування (цзяоюй вейюань хуей), у яких функціонують відділи вищої освіти, тож ЗВО можуть бути центрального й місцевого підпорядкування. У Китаї 116 ЗВО центрального підпорядкування: 76 знаходяться в підпорядкуванні Міністерства освіти, а 40 ЗВО керують інші структури Держради КНР (наприклад, Центральний

університет національностей знаходиться в підпорядкуванні Держкомітету у справах національностей Держради). ВНО центрального підпорядкування в більшості долучені до національних освітніх проєктів: «Проєкт 211», «Проєкт 985», «Інноваційна платформа Проєкту 985» і «План 2011» та інші заклади вищої освіти, підпорядковані Міністерству освіти, націлені на дослідження реформ у країні й відіграють провідну роль у підвищенні якості освіти та проведенні наукових досліджень. Місцеві заклади вищої освіти є підлеглими провінцій, автономних районів і міст центрального підпорядкування, у більшості фінансуються місцевими адміністраціями, слугують економічному та соціальному розвитку регіону і здійснюють підготовку висококваліфікованих кадрів на місцях.

Крім центрального й місцевого управління, існує й змішана модель: ЗВО, які знаходяться в управлінні провінції спільно з міністерством, нині таких у Китаї – 51. Наприклад, Хейлунцзянський університет створений урядом провінції Хейлунцзян, Міністерством освіти КНР і Держкомітетом оборони, техніки і промисловості. Його головний орган управління – уряд провінції Хейлунцзян. Модель змішаного управління допускає й інших суб'єктів управління: наприклад, Чжуннаньський університет економіки і права створений Міністерством освіти, Міністерством фінансів та Урядом провінції Хубей, а його головним органом управління є Міністерство освіти. Крім того, існують галузеві вищі, вони, як правило, підпорядковуються центральному міністерству, комітетам (або іншим структурам Держради) або спільно управляються центральними міністерствами, комітетами й місцевими урядами. Наприклад, Південно-західний нафтовий університет раніше підпорядковувався Міністерству нафтової промисловості, а сьогодні його головний орган управління – уряд провінції Сичуань. У деяких галузевих закладах вищої освіти для підвищення їхньої конкурентоспроможності реалізований проєкт «Інноваційна платформа Проєкту 985».

За формою власності ЗВО діляться на державні й приватні: перші створені й фінансуються центральним або місцевим урядом і зазвичай є некомерційними організаціями (Пекінський університет, Університет Цінхуа). Деякі державні ЗВО створені спільно китайськими й зарубіжними ЗВО, наприклад, Ліверпульський Університет у Сучжоу, Ноттингемський університет у Нінбо, Пекінський політехнічний університет (за участю МГУ) тощо. Такі ЗВО можуть бути зареєстровані як спільні освітні установи (СОУ) або функціонувати як звичайний державний заклад вищої освіти.

На відміну від державних, приватні ЗВО створюються недержавними освітніми фондами, які фінансуються підприємствами, громадськими організаціями або окремими громадянами. У Китаї діє система дозволів на створення ЗВО громадськими силами, які видають органи управління освітою провінційного рівня. Приватні ЗВО бувають двох видів: створені з дозволу держави – мають право видавати дипломи про вищу освіту та про кваліфікацію, іноді ведуть підготовку за програмами бакалаврату (з присвоєнням наукового ступеня бакалавра) у поєднанні з професійними програмами чжуаньке, але частіше працюють лише за останніми програмами; заклади вищої освіти, створені за рахунок власних коштів на базі державних закладів вищої освіти, мають право вести діяльність із підготовки бакалаврів і спеціалістів чжуаньке й самостійно фінансуються. Приватні ЗВО підпорядковані місцевим провінціальним управлінням, наприклад, головний орган управління Пекінського міського коледжу – комітету освіти Пекіна, а головний орган управління Яньцзиньського політехнічного інституту – департаменту освіти провінції Хебей.

У системі вищої освіти Китаю існує поняття «загальні заклади вищої освіти» (Путун гаоден сюесяо) – низка університетів, що підкоряються Держраді, народним урядам провінцій або органам управління освітою в складі народних урядів, включають державні та приватні ЗВО, здійснюють підготовку за програмами бакалаврату й професійними програмами чжуаньке.

ЗВО Китаю можна розділити на ті, що ведуть підготовку за програмами бакалаврату – університети й академії (дасюе, сюеюань), і вищі пропрофесійні навчальні заклади, які проводять підготовку фахівців чжуаньке (гаоден чжі'е сюесяо). В університетах та інститутах представлено також фундаментальну наукову (післядипломну) освіту (яньцзюшен цзяююй) для підвищення кваліфікації. Вищі професійні навчальні заклади включають спеціальні ЗВО (інститути з будь-яким профілем) (гаоден чжуаньке сюесяо), професійні коледжі, інститути (чжі'есюеюань, дасюе), професійно-технічні коледжі, інститути (чжі'е цзішу сюеюань). Вищі професійні навчальні заклади є загальними ЗВО, створеними з дозволу Міністерства освіти за спеціальностями професійної освіти, тобто відносяться водночас і до професійної освіти, і до загального вищої освіти. На 15 червня 2019 року в Китаї налічувалося 2956 ЗВО, у тому числі 2688 загальних (із них 756 приватних) і 268 закладів вищої освіти для дорослих. До цього списку не включені ЗВО зі спеціальних адміністративних районів (САР): САР Сян-гана (Гонконгу), САР Макао (Макао) і провінції Тайвань.

Крім державного управління, у закладах вищої освіти також існує система партійного керівництва. У статті 39 Закону КНР про вищу освіту вказано, що в державних ЗВО ректор підзвітний Первинному комітету КПК (Закон про вищу освіту в Китаї, 2015), який обирається членами первинної партійної організації закладу вищої освіти. Первинний комітет КПК у закладі вищої освіти здійснює його єдине керівництво й підтримує самостійну роботу ректора, за котру той несе відповідальність. Основні обов'язки Первинного партійного комітету – реалізація курсу та політики КПК, гарантії соціалістичного управління ЗВО, керівництво ідеологічної, політичної й моральної роботи в ЗВО, обговорення і прийняття рішень про внутрішню структуру ЗВО й призначення керівників, про реформування та розвиток системи управління ЗВО, про виконання завдань з підготовки кадрів.

У приватних ЗВО створюються ради директорів. Органи внутрішнього управління приватних ЗВО діляться на два рівні: органи прийняття рішень (рада директорів) і виконавчі органи на чолі з ректором. Рада директорів – вищий орган, який приймає рішення з питань внутрішніх справ, складається із засновників

ЗВО або їхніх представників, ректора, представників професорсько-викладацького складу, секретаря Первинного комітету КПК й інших співробітників. Секретар Первинного партійного комітету як член Ради директорів бере участь у прийнятті його рішень, управляє Первинним комітетом і профспілкою, відповідає за пропагандистську, організаційну й іншу роботу. Первинна партійна організація та Рада директорів приватного ЗВО розділяють повноваження і співпрацюють.

Створення ЗВО й наукових дисциплін світового рівня має велике значення для соціалістичної модернізації Китаю, науково-технічного прогресу та соціально-економічного розвитку країни, тому з кінця ХХ століття Китай приступив до реалізації низки проєктів. У листопаді 1995 року Національний комітет із планування, Національний комітет із питань освіти й Міністерство фінансів опублікували План реалізації Проєкту 211, який запустив підтримку державою близько 100 передових ЗВО для їх виходу на світовий рівень. Ці ЗВО мали готувати висококласних фахівців для реалізації національних соціально-економічних проєктів розвитку. До 2012 року в рамках третього етапу Проєкту 211 у нього ввійшли 112 ЗВО (Дж Чжифу, Бао Яньхуа, 2019: 22–24).

У січні 1999 року Держрада затвердила План дій Міністерства освіти з відродження освіти у ХХІ столітті, у якому вперше на державному рівні було поставлено завдання створення «першокласних університетів» і «першокласних дисциплін». Проєкт 985 на першому етапі включав 34 університети, а до кінця 2008 року – уже 39.

У 2006 році запущена Інноваційна платформа Проєкту 985 (Платформа 985). Вона була складовою частиною Проєкту 985 і призначалася для галузевих університетів (геологія, медицина, сільське й лісове господарство, водне господарство й хімічна промисловість). Основна її мета – посилення пріоритетних дисциплін галузевих ЗВО, створення в них групи першокласних дисциплін. Нині платформа включає 33 заклади вищої освіти (наприклад, Харбінський інженерний університет). Варто зазначити, що головною метою проєкту 985 є сприяння розвитку та зміцненню репутації китайської системи вищої освіти шляхом створення університетів світового рівня у ХХІ столітті.

План підвищення інноваційного потенціалу ЗВО (гаоден сюесяо чуансін ненлі тішен цзіхуа, скор. План 2011) прийнятий у 2011 році Міністерством освіти й Міністерством фінансів, почав реалізовуватися у 2012 році. Його мета – сприяти реальним потребам інтенсивного розвитку вищої освіти, поглибити реформу у сфері науки і техніки.

У рамках проєкту з 2012 року ЗВО Китаю створюють спільні інноваційні центри, наприклад, у 2013 році – 14, у 2018 – 53.

Висновки. Досліджено, що нині чинні програми, проєкти та плани мають низку особливостей: вони відображають ідеї модернізації освіти до 2035 року й перетворення Китаю у світову освітню державу: Проєкт «Два першокласних», План 2.0 і План «два десятитисячних», Екстрений план реформи інноваційної підприємницької освіти у ЗВО, який підтримує План підтримки в працевлаштуванні випускників і побудові бізнесу; є першочерговими заходами в реформуванні й розвитку вищої освіти в рамках Плану прискорення модернізації освіти.

Список використаних джерел:

1. 德吉夫, 包艳华 (Дж Чжифу, Бао Яньхуа). 新中国成立70年来高等教育重点建设政策的选择与变迁 (Вибір і зміна політики пріоритетного будівництва вищої освіти за 70 років створення КНР). *中国高教研究 (Дослідження вищої освіти в Китаї)*. 2019. № 11. С. 22–24.
2. 高等教育司 (Відділ вищої освіти Китаю). URL: http://www.moe.gov.cn/s78/A08/gjs_left/s7187 (дата звернення: 15.06.2021) [in Chinese].
3. 关于实施高校毕业生就业创业促进计划的通知 (Повідомлення про реалізацію плану допомоги випускникам вищих навчальних закладів у працевлаштуванні й побудові бізнесу / Міністерство кадрів та соціального захисту Китаю). URL: http://www.mohrss.gov.cn/SYrlzyhshbzb/jiuye/czwj/gaoxiaobiyesheng/201611/t20161101_258588.html (дата звернення: 15.06.2021) [in Chinese].
4. 教育部办公厅关于实施一流本科专业建设“双万计划”的通知 (Повідомлення про початок реалізації Плану створення першокласних спеціальностей бакалаврату «два десятитисячних» / Міністерство освіти Китаю). URL: http://www.moe.gov.cn/srcsite/A08/s7056/201904/t20190409_377216.html (дата звернення: 10.06.2021) [in Chinese].
5. 教育部关于加快建设高水平本科教育 全面提高人才培养能力的意见 (Пропозиції Міністерства щодо прискорення створення програм бакалаврату високої якості й усебічного посилення потенціалу підготовки кадрів / Міністерство освіти Китаю). URL: http://www.moe.gov.cn/srcsite/A08/s7056/201810/t20181017_351887.html (дата звернення: 15.06.2021) [in Chinese].
6. 开启新时代中国特色社会主义高等教育强国新征程 (Відкриття нового шляху розвитку країни за рахунок вищої освіти в нову епоху соціалізму з китайською специфікою / Відділ вищої освіти Китаю). URL: http://www.moe.gov.cn/s78/A08/moe_745/201712/t20171204_320494.html (дата звернення: 15.06.2021) [in Chinese].
7. 申素平, 左磊 (Шнь Сунпін, Чжо Лэй). 论省级政府高等教育统筹权 (Про повноваження провінційного уряду в плануванні роботи системи вищої освіти). *中国高教研究 (Дослідження вищої освіти в Китаї)*. 2019. № 5. С. 56–57.
8. 统筹推进世界一流大学和一流学科建设总体方案 (Комплексний проєкт створення університетів світового рівня й першокласних дисциплін / Міністерство освіти Китаю). URL: http://www.moe.gov.cn/jyb_xxgk/moe_1777/moe_1778/201511/t20151105_217823.html (дата звернення: 15.06.2021) [in Chinese].
9. 中华人民共和国高等教育法 (Закон КНР про вищу освіту). URL: http://old.moe.gov.cn/publicfiles/business/htmlfiles/moe/moe_619/200407/1311.html (дата звернення: 17.06.2021) [in Chinese].

References:

1. Dejiv, Bao Yanhua (2019). [Selection and changes of the higher education policy since the founding of China 70 years ago]. *Research on the Chinese Higher Education*. P., Вып. 11. P. 22–24 [in Chinese].
2. [Department of the Higher Education]. URL: http://www.moe.gov.cn/s78/A08/gjs_left/s7187 (дата звернення: 15.06.2021) [in Chinese].
3. [Notification of implementing the Plan to help graduates to find job and start business]. URL: http://www.mohrss.gov.cn/SYrlzyshbzb/jiuye/zcwj/gaoxiaobiy esheng/201611/t20161101_258588.html (дата звернення: 15.06.2021) [in Chinese].
4. [Notification of the implementation of the first-class undergraduate professional Plan “Double Ten Thousand”]. URL: http://www.moe.gov.cn/srcsite/A08/s7056/201904/t20190409_377216.html (дата звернення: 10.06.2021) [in Chinese].
5. [Proposals to speed up the creation of high-quality bachelor’s programs and to strengthen their Training]. URL: http://www.moe.gov.cn/srcsite/A08/s7056/201810/t20181017_351887.html (дата звернення: 15.06.2021) [in Chinese].
6. [Opening a new way to develop the country by the higher education in the new era of the Chinese socialism]. URL: http://www.moe.gov.cn/s78/A08/moe_745/201712/t20171204_320494.html (дата звернення: 15.06.2021) [in Chinese].
7. Shen Suping, Zuo Lei (2019). [On the power of the provincial government to coordinate higher education]. *Research on the Chinese Higher Education*. P., Вып. 5. P. 56–57 [in Chinese].
8. A comprehensive project to create world-class universities and first-class disciplines. URL: http://www.moe.gov.cn/jyb_xxgk/moe_1777/moe_1778/201511/t20151105_217823.html (дата звернення: 15.06.2021) [in Chinese].
9. Higher Education Law of People’s Republic of China. URL: http://old.moe.gov.cn/publicfiles/business/htmlfiles/moe/moe_619/200407/1311.html (дата звернення: 17.06.2021) [in Chinese].